

تورک بوردی

تورک ادبائلی مرکزى هیئتى طرفه نثر اولنور.

جلد ۳

کانون تانی ۱۹۲۵

نومرو ۱۵

تورک یوردی

تورک ادب قلمی مرکزی هیئت طرفندره نشر اولنور.

جلد ۳

کانون مانی ۱۹۲۵

نومرو ۱۵

تورک خلق ادبیاتی

«عرام پندری ، خلقک لیریک شعرلی اولدقلمی کبی
ماصاللرده [لیریک - دستانی] نوعندره اولوب یلمدیکلمی
انعام واکمال ایدر . بوسیلده یبیلرک دنیاده کی هر بر
ملکک ، کنده عامر « فولی لور » بنی جمع دشر ایتدیرمی
ملیت ناموسه و بورجه نعلی ایدر . بر وظیفه مفسردر .»

دوقتور ایفانسی قنوسه

معروف ماجار تورکیا تیجیلرندن و تورکیلرندن دوقتور قنوشک خلق ادبیاتمه
دائر بر اثری انتشار ایتدی . بواثر تقریباً یاریم عصر اول ، دوقتور قنوش طرفندن
ایلك تورکیه سیاحتده آلمش نوطلردن مرکبدر . یاریم عصر اول ، تورکولرمزی ،
قوشمه لریمزی ، مانیلریمزی ، مثل و ماصاللرمزی طویلامنه کلن بو کنج ماجار
متبعی ، کتابنک برچوق یرلرنده بو کوزل ، خوش و دلفریب ایشی باشارمق
خصوصنده آدیم آدیم دوچار اولدینی مشکلاتندن ده بحث ایتکده در .

واقعا بو محفل نه حیرتی ، نه شکایتی متضمندر . فقط بز ، دیلمزی هنوز اوکره نمش
و اوکره نیر اوکره نمز اونی بو قدر سومکه باشلامش اولان بر ماجار کنجک ،

تورکجه نك اوز وطننده عشقى و بيلکيسنى توسيع و تثبيت واسطه لرندن محروم قاليشنده کي مرارتى کافي بر وضوح ايله حس ايدهرز. بومرارت، کتابک رجائى زاده اکرم بکله دو قنور قنوش آراسنده کي بر محاوره يى حکايله ايدن نقطه سنده طاقدا بر عذاب حالى آلير: دو قنور قنوش بومشهور تورک شاعرينه عين درجه ده مشهور اولان تورک شاعر لرندن نكار خانمک سالوننده ملاقى اولور. بومسالوننده نكار خانمندن، رجائى زاده مرحومدن باشقه او دورک ادباسندن و موسيقيشناسلرندن دهها برقاچ معروف سيما واردر. ايسته، بويله کزیده بر مجلسده ايکي شرقى و بر غزل اورته سنده او صاحبه سى:

« بوزم ماجار مسافرمن، شرقي لردن زياده عوام بيتلرينى ترجيح ايديبور» دير.
بونک اوزرينه رجائى زاده مرحوم دو قنور قنوشدن او کونه قدر طويلاديني شيلرک برقاچنى ايستر، باقار، اوقور و صوکره دير که:

« — عوام شعرينک ساده لکى، ديلنک کوزه لکى شهه سزدر. فقط کله لرى آز...
ايسته بوندن دولابى فکر لرى ده اوقدر چوق اوله ماز. » (!)
بومشهور تورک شاعرينک تورک خلق ادبياتى حقنده کي بوانصاف سز حکمه قارشى کنج ماجار متبعک و برديکى جواب شودر:

« — فکر لرى ده وار، کله لرى ده بول... آما، بونلر الا آن مجهول... »
شومحاوره نك جريان ايتديکى زمان اوزرندن آشاغى يوقارى قرق بش اللى تانه سنه کچمشدر، فقط تورک خلق ادبياتنه دائر تورکيه ادبيات محيطلر نده کي طرز تاقى بواوزون زمانک جريانندن اصلا متأثر اولماش و ياريم عصر اولکى اومغرو رانه و اصلت پرو رانه جهالت، شو صوک دورک اک صوک ادبى شخصيتلرينه قدر انتقال و دوام ايتمشدر. واقعا ايچمزده دو قنور قنوش کي صرف فيلولوژى و تور کولوژى نقطه نظرندن تورک خلقى تاقى تدقيق و تتبع ايدهنلر بولنمشدر، فقط بونلر ميدانه ترکيى بر اثر قويا مدقلى کي: داغنيق، ناقص و «نقله کتيک — اقطاعى» تبع لرندن استفاده ايتمک ده کيمسه نك خاطرينه کله مشدر. زيرا، بر علم و ادبيات منتسبى ايچين «سه نته ز» ي اولمايان بر شينک — اوشى ايستر حياتدن ايستر کتابدن بر پارچه اولسون —

هیچ برقیقی یوقدره بناء علیه بز تصور ایدم یورز که، آلمان خلقیاتی بر «غریم» چیقوبده علمی اصولار داخلنده تثبیت وتصنیف ایتمه مش اولهیدی، آلمان حساسیتنک و آلمان دهاسنک الک یوکسک تجلیسی اولان «واغنه موسیقیسی» اصلا میدانم کله مزدی و «قلائیست» دن اعتباراً بوتون برمعظم شاعر سلسله سنک سانجهسی منبعسرلقدن قورویوب کیدردی.

بز، آرا صیره ادبی و بدیعی انکشافلرک علمی و تنقیدی بردوره دن صوکره باشلادیغنی سویله دیکمز زمان اطرافزده برطاقم استخفاف و اعتراض سسلرینک یوکسلدیکنی حس ایدیورز. فقط بز که اثبات ایدم ییلیرکه، فرانسه ده اولسون، آلمانیا ده اولسون، روسیه ده اولسون، پارلاق ادبی انکشافلر سسلر، اوزون و کوستریشسر لسان اصلاحاتی حرکتلرینه تقدم ایتمش بولسون؟ ینه بز لسان اصلاحاتی لزومندن بحث ابدیکمز زمان معارضلریمز یکی و صناعی بر دیل ایجاد و تأسیس ایتمک ایسته دیکمز ه ذاهب اولمش کبی طورلر طاقینیورلر. حالبوکه بز لسان اصلاحاتندن بحث ایدرکن مختلف دولرده، مختلف مملکتلرده اولدیغنی وجهله دیلمزک قعلی تصفیسه نه دوزری یورومک لزومنی قصد ایدیورز. ملی دهامزی اصلا تمثیل ایتمه یی و کوزل تورکجه یی قرون وسطی آلمانجهسی، قرون وسطی روسجهسی کبی ایچندن چقیلماز، مخنوط، محمول بر لسان حالنه قویان یابانجی عناصردن قورتارارق اونی تمیز، درست و راق اولان اصلنه ارجاع ایتمک احتیاجنی دویویورز و ایشته بونک ایچوندرکه، تورکلرک خلق ادبیاته صوک درجه بویوک بر اهمیت و یریورز.

رجائی زاده مرحومک ظنی خلافه اوله رق بوادیاتنک الیوم یوکسک تورک ادبیاتی نامنی و یردیکمز مدرسه و سرای ادبیاتندن دها زنکین ودها درین اولدیغنی قناعتنی تأکید ایده جک و ثائقندن ده محروم دکلز. تورک خلقیاته دائر یالکیز ضیا کوک آلپک اورتیه قویدیغنی ابتدائی عناصر بیله تک باشلرینه بو قناعتمزی تأکیدم کافیدر. بویویوک تورک متبعی ادبیات جدیدنک یاوان و جویوق ذوقلری ایچنده بوجالادیغمز بر صیره ده بز بوسبوتون باشقه بر عالمک پرده سنی آچدی - واقعا

یوردی یاری به قدر شویله اوجندن آجدی ؛ فقط ساخته ، منشوش شیلردن
 بیقمش اوصامش روحلریچین بویاریم آچیلش یکی برچشنینک مقدماتی ، مژده سی
 یرینه کچدی . بوعتبار ایله بز « قیزیل الما » به « رباب شکسته » دن فضله برقیمت
 ویریورز . « قیزیل الما » ، « رباب شکسته » کی نظم و وزنده جورانه براتلاجه
 علم اولماقوله برابر تورکک ادبیات تاریخنده اوندن دهامهم ودها شایان دقت
 برمرحله در . « رباب شکسته » ده تورک دهاسنک وتورک ذوقنک بونالیجی بربحرانه
 شاهد اولورز ، « قیزیل الما » ده ایسه بر فجر وقتنک سریندنکی دویارز ؛ بوسریننک
 عصیان ایله ، کفر ایله ، فسق و فجور ایله کچمش برکنجک چاغندن سوکره ،
 آنامزک مونس وشفقتلی سستی دویدیغمز وقت قلمزده حاصل اولان صباوت
 و طراوته بکزر برشیدر . عین شیشی بر دردلینک نفسنده ، برقره جه اوغلانک تورکوسنده ده
 سزرز . بو حسمزی تحلیل ایتدیگمز زمان بوله جغمز سبب هرشیدن اول ، بونوع
 ادبیاتده کی لسانک ساده لکی ، مونسلکی ، جابه یاقینلغیدر . بو لسان عربی وفارسی
 کلمه لرله محمول اولان شو منشوش عثمانلیجه کی اولاقاقایه ، سوکره قله خطاب
 ایتمز ، بر موسیقی کی دوغریدن دوغری به کوکله سویله ر . او برنده ذهن
 اوقونان سوزی آکلامق ایچون کندی کندینه اولا ترجمه ، سوکره ایضاح ،
 دهاسوکره تفسیر مجبوریتنده در وشاعرك سسی بو اوچ تورلوسوز کچدن قورتولوب ده
 روحه اینجه به قدر بوتون قوتی خالصیتی ، قوقوسنی غائب ایدرک عادتا آلمانلرک
 « ارزاتس » دیدیکلری کیمیوی بر ماده حاله کلمکده در .

اثرندن بحث ایدرکن بو اوزون پارانتری آجدیغمز دو قنور قنوش دیورکه
 « بزم دیلیمزده - یعنی ماجارجه - اجنبیدن آلمه کلمه لرله قاریشمش اولدیغندن
 اللی آلتش سنه اولیسی « اورتولوغ » ده نیلن برکنج عالمر هیئت تشکل ایدرک
 آرزمان ایچنده لسانمزی اوپله بر ساده لشد بردی که ، دیلمز ، جوق شکر ، آجیق
 و ملی بر لسان اولدی . بونتیجه به نائل اولق ایچون اسکی زمانلردن قاله محفوظ

آل یازمسی اثرلری نشر ایتدیروب و عملکتمزده موجود مختلف لهجهلری برررد
طوبلایوب طبعنهده موفق اولدق. ماجارستان فن آقاده میسی ایکی بویوک اثرک نشرینه
مبادرت ایتدی که، بونلردن برنجیسی ماجار کلمه لرینک کافه سنی الک اسکیلرندن اعتباراً
الکیکیلرینه قدراحتوا ایدن اوچ بویوک جلددن مرکبدر. ایکنجیسی ماجارستانک
مختلف لهجه لرینده موجود لغتلری جامع و اوچ جلددن عبارت بویوک بر لهجه
لغت کتابیدر.

دوققور قنوشک کتانی بزم ایچون بویله برچوق درساری و توصیه لری حاویدر.
فقط نه یازق که، بز کلمه سنه ویشنه آلیشمش پاصاقلی کیمه لر کی، دیلمزه مسلط
اولان یابانچی کلمه لری و یابانچی قاعده لری سو کوب آتمقده عادتاً بنیه وی بر اضطراب
دویویورز. بو کلمه لر بزم قانمزله بسله نوب جانلاندقچه و کندیمز کوندن کونه ده
زیاده ساراروب صولدقچه مرضی بر حفظ ایله - آنا طول فرانک بر حکایه سنده کی
سرسری راهب کی - « براقک، بونلر بزم ذهینتلیمیز ! » دیویورز. دیگر طرفدن
مدمنس بر اندیشه ... یا، بویابانچی کلمه لری آتارسق، یرلرینه نه قویه جغز ؟
رجائی زاده مرحومک دوققور قنوشه سویله دیکی کی خالص تورکجهده کلمه لر آز،
بناء علیه، فکرلرده آزمش. جالبوکه بز اوزون حرائت نتیجه سنده کویا فکر آ
اوقدر زنکیلشمش، حساً اوقدر اینجلمش که، بو حسلری و بوفکرلری خلق
ادبیاتندن آله جغز کلمه لرله افاده یه اصلاً ققدر اولامازمش ! ایسته، عثمانیجه نیک
یهوس مجذوبلری بزمه دائمی بونی سویلرلر. لکن بوا دعهده هم رفیلولوژی همده بر تاریخ
خطاسی وارددر. هیچ بر زمان بر لسانک لزومندن فضله یو کالی اولیشی اولسانک
یو کسکلیکنه و یا زنکیلکنه دلالت ایتمز. دقت ایدیلجهک اولورسه « اولودیملر »
نامی ویردیکمز بونون قدیم لسانلر ایچلرندن چیقلماز کشف بر اورمان کی در.
چونکه بونلر یکی علمی اصوللره نظراً ترتیب، تصنیف و تصفی ایدلمه مش و بر طاقم
استقلاستیک قافلی نحو جیلرک و کلا جیلرک بلاغتلریله صولانه صولانه بوقورقونج
طاشقینلی اکتساب ایتمشدر. « اولودیملری » ایچلرندن چیقلماز بر کشف
اورمانه بکزه تدک - بواورمانک ایچنده دالیر بر برینه قاریشمشدر، وحشی اوتلر

آغاچلرک کووده لرینی صارمشدر ؛ یاپراقلری میلونلرجه حشرات کیرمکده در . نه قدر فیاض بر حیات منظره سی دکلی ؟ خایر ، یا کیلیورسکز ! بو کوردیککز قوجه قوجه آغاچلرک میوه لری یابانیدر ، بناء علیه یئمز ؛ هیچ کونش ایشینی کورمه مش بویشیل کولکه لرک آلتی بطاقلقدر ، بناء علیه اوطورولوب دیکله نیلمز . بو وحشی و باقیمسز اورمانک یمش لرندن بالار آقان و کولکه لرنده عاشقار دولاشان بر باغچه حاله کیرمسی ایچون بونک فن آلیله ایشله نمه سی ، بودانمه سی ، اوفنا اوتلرک سو کولوب آتیلمه سی لازمدر .

عثمانلیجه نک یعنی عربجه نک ، عجمجه نک مجذوباری تورکی حرث و مدنیته عربک و عجمک دوننده فرض ایتمکه تاریخی خطارک اک خائنه سنی ایشله مش اولیورلر . بز بونی مناقشه ایتک لزومی بیله کورمه یز و بویله لرینی تورک جامعه سنک خارجنده تلقی ایدرز . اکر بویوک تورک عرقنک بر قوی تاریخی مقدراتنک الجاسیله بویکی یابانی مدینتک تأثیری آئنده قالدی ایسه بونی بو عرق ایچون برسوه طالع عد ایتک لازم کلیر . نته کیم تورک ملتق اومدینتیرک اجتماعی ، اخلاقی و حقوقی نفوذندن قور تولمق خصوصنده کی جهدیله بونلره عائد حکمنی ویرمش اولدی . بو قور تولوش مجادله سنده اک کرییه قالان زمردی بو کون یالکز تورک ادیبلری ، تورک شاعرلری ، تورک لسانشناسلری ، تورک صنعتکارلری تشکیل ایتکده در . بونلر مدرسه ییقیلیرکن عربوضک آرتق یرک دینه کچمش وفقه کبی عرب اصولی علم بیانکده افلاس ایتمش اولدیغنک حالا فرقنه وارمادیلر . بونلرک ایچنده اویله لری وارک ، جالا ییلان اوینا ییجی مکه زنجیلری کبی گوشه باشلرند ، عرب و عجم قاعده لرله یایلمش ترکیبلرله خلقه معرفت کوسترمکی بر نوع یوکسک وایغجه صنعتکارلق ظن ایدیورلر . اونک ایچوندرکه ، بزده ادبیات هنوز کوز باغچیلق و او فوروکچیلک کبی آسیائی معرفت لر حدودینی آشامامشدر . انسان شمدییه قدر تورک ادبیاتی نامنه یازلمش شیلرک قارشیدینده هامله ت کبی : « لاف ، لاف ، لاف » دییه هایقیرمجنی کلیور . فی الواقع ، الکزه عثمانلیجه هر هانکی برادی اثری آله کز «اونده کورده جککز شی هب ایچی بوش ، قوف بر طاقم مطمئن لافلردن عبارتدر

و دقت ایدم جك اولورسه كز كلداییلردن ، آثوریلردن عجملره قدر بوتون آسیائی بدیعیاتده و آسیائی فكرياتده بومطنطن قوفلق مشترك بره وصف میز « در . توركیه ده ، آناتولی و روم ایلی توركیه سنده دائما بوتأثیرك خارجنده قالمش و دائما ایچلی ، اوزلی تجلیاته عامل اولمش بر نوع ذوق و احتساس طرزی و ارسه اوده مطلقا خلق ادبیاتمзде محسوس و مشهود اولمقده در .

شمالك بوزلو شاهقه لرندن آق دكز حوضه سنه دوغری سوزولوب كلن تورك میولوژیسی ، تورك ماصالیری ، تورك دستانلری خلاصه توركك اصل حقیقی روحی ، حقیقی حرثی ، - دقت ایدیله جك اولورسه - عصر لرجه مدرسه و سرای - یعنی آسیا - تأثیرلردن مصون قالمش و اسمسز تورك کوجیلرک ، سازو تکیه شاعرلر مزك آغزنده تورك دیلنك اك دوقوناقلی ، اك اصیل شاه اثرلرینی میدانه کتیرمشدر .

گرچه بو داغئیق لسان و شعر عناصرینك مخلصه بر تورك ادبیاتی تشکیل ایتدیکی ادعاسنده بولنه جق دكلز . فقط دائما سویله دیکمز وجهله جذری و علمی بر لسان اصلاحاتی انجمنك بو عناصر میاننده بوله جفی بر چوق جوهرلر وارددر ؛ کذا ، شاعرلر مزك ده خلق ادبیاتمзде واسع بر الهام منبئی بوله جقلری شبهه سزدر . همزك درت کوزله بکله دیکمز ادبی و بدیعی « رونه سانس » ملی چرچیوه ایچنده انجق بویولدن و بو واسطه ایله تحقق ایدم بیلیر ؛ سیاسی ، اجتماعی و حقوقی تورك انقلابی ده آنجق بویله بر « رونه سانس » ك تحققندن صوکره درکه کواکلی قلیلمه و دماغلره صالمش اولور .

بعقرب قدری